

**ELK UUR
MOET JE OP SCHERP STAAN**

**prille
onderwijs-
ervaringen**

De redactie wil van tijd tot tijd beginnende docenten moedertaal laten vertellen over hun onderwijservaringen.

Vivette Vesseur, werkzaam aan een Streekschool, bijt de spits af.

Studie

Al van kinds-af-aan wilde ik het onderwijs in. Zowel mijn vader als mijn moeder werkte in het onderwijs. Mijn vader was docent Nederlands en mijn moeder was docente dramatische expressie en Frans. Mijn vader nam vaak schriften van leerlingen mee naar huis. Ik vond het leuk als ik die schriften ook mocht bekijken. Mijn ouders praatten thuis veel over hun werk en ik was geïnteresseerd in hun verhalen en in hun beroep.

In 1982 ging ik naar de lerarenopleiding van de VLVU. Hier studeerde ik de vakken Nederlands en textiele werkvormen. In juni 1986 studeerde ik voor beide vakken af.

Als ik nu terugkijk op deze studiekeerperiode, dan moet ik constateren dat ik gedurende de hele studie veel harder heb moeten werken voor textiele werkvormen dan voor Nederlands, hoewel ik textiel op derde-graadsniveau deed en Nederlands op tweede-graadsniveau.

Tijdens mijn studie liep ik voor Nederlands stage op een Mavo en op een Lbo. Deze stages deed ik met ontzettend veel plezier. Bij beide stages vond ik het jammer dat zij erop zaten.

Een aantal studiegenoten kwam er door de stage achter dat ze nooit het onderwijs in wilden gaan. Ik had het juist zo naar mijn zin gehad, dat het voor mij steeds zekerder werd dat ik in het onderwijs op mijn plaats zou zijn. Ik vond les geven fijn en kon me haast niet voorstellen dat je met zoiets, dat je met zoveel plezier deed, ook nog een salaris kon verdienen.

Omdat ik nu zeker wist dat ik ook echt het onderwijs in wilde gaan, volgde ik zoveel mogelijk verschillende blokken. Ook deed ik meer dan de verschillende basisblokken, want je kon nooit weten waar het goed voor was of waar je later zou komen te werken. Daarom koos ik een aantal blokken over het geven van Nederlands aan anderstaligen en over het geven van Nederlands aan volwassenen. Ik had het idee, dat ik met zoveel mogelijk blokken ook mijn werkkansen zou vergroten.

Leessalon

Bij het blok Nederlands aan volwassenen hoorde een periode waarin je ook praktijkervaring kon opdoen. In samenwerking met docen-

ten werd er binnen het instituut een Leessalon gestart. In de Leessalon konden buurtbewoners met weinig scholing onder leiding van studenten lezen en praten over wat er gelezen was. De vraag die de deelnemers het meest bezig hield was wat nu wél en wat nu géén literatuur meer was. Deze Leessalon was na drie bijeenkomsten helaas ter ziele. Na een evaluatie met de deelnemers bleek, dat het tijdstip en het kleine aantal deelnemers de oorzaken van mislukken waren. De Leessalon werd in de avonden gehouden. Enkele deelnemers haakten na de eerste bijeenkomst af, omdat ze zich niet veilig voelden op straat. De vier deelnemers die de drie keren aanwezig waren, vonden de groep te klein voor een intensieve uitwisseling. Bovendien kenden deze vier deelnemers elkaar en hadden ze de leesstof al uitgebreid besproken vóór de bijeenkomst.

Tijdens deze drie keer Leessalon had ik gemerkt, dat ik ook het werken met volwassenen boeiend vond. De eerste Leessalon was een initiatief van twee docenten Nederlands van het instituut. Nu startte ik samen met twee medestudenten een tweede Leessalon. We kwamen nu 's middags, onder de lagere schooltijd, bij elkaar. Er waren tien deelnemers. Nu haakte niemand af en we kwamen het geplande aantal zittingen trouw bij elkaar. Mijn afstudeerscriptie wilde ik baseren op de Leessalon. Hoewel dit 'vanuit de praktijk schrijven' van een afstudeerscriptie binnen onze sectie een nieuw gegeven was, kreeg ik toestemming. Er werd een derde Leessalon gestart. Deze keer draaide ik niet mee als lesgever, maar was ik een soort supervisor voor de studenten die voor het eerst aan de Leessalon meededen. In het kader van het verslag geven van de drie Leessalonnen verdiepte ik me grondig in de werkwijze van de Open School, omdat de werkwijze van de Leessalon daar veel verband mee houdt.

Mijn eerste baan: Open School

Direct na mijn afstuderen belde iemand van de Open School mij op. Men had mijn naam doorgekregen en de vraag was of ik in augustus iemand die met zwangerschapsverlof ging, wilde komen vervangen. Dat wat ik steeds gehoopt had, was gebeurd! Ik behoorde tot die weinige gelukkigen die direct een baantje vonden. Ik

weet zeker dat het draaien van de Leessalon mee heeft gespeeld bij het krijgen van deze baan. Naast alle theorie had ik ook een stukje praktijkervaring te bieden.

In augustus 1986 begon ik dus mijn eerste betaalde baan aan de Open School te Amsterdam. Hier heb ik een dik half jaar, voor één dag per week, met een tweedejaarsgroep bestaande uit acht vrouwen gewerkt. De Open School had een goed vervangingssysteem. De week voordat de vervanging inging, draaide je *samen* met degene die je zou gaan vervangen; zo werd je goed ingewerkt en wist je wat je te wachten stond. Degene die ik verving, heeft mij echt goed voorbereid. Ik kon mee naar de groep, zodat ik alvast kennis kon maken. Aan het einde van de vervangingsperiode draaide je weer zo'n week dubbel, zodat er een goede overdracht kon plaatsvinden.

Twee banen

Aan de Open School werkte ik dus maar één dag per week. Hoewel ik mij realiseerde dat ik in deze tijd daar blij mee mocht zijn, wilde ik toch meer uren. Ik bleef dus solliciteren. In oktober kreeg ik acht lesuren aan de afdeling Metaal van de Streekschool te Amsterdam. Het feit dat ik tijdens mijn studie als vrijwilligster de Leessalon had gedraaid, inmiddels ook bij de Open School werkte en tijdens mijn studie alle blokken had gevolgd voor het geven van Nederlands aan buitenlanders, was zeker van belang bij het krijgen van deze baan. In de acht uur die ik bij de Streekschool werkte, gaf ik ondersteunend Nederlands aan buitenlanders. In november 1986 kreeg ik er op de Streekschool vier lesuren bij.

In deze twee-banen-periode ondervond ik de voor- en nadelen van het werken op twee scholen. Ik ondervond dat je als part-timer met twee verschillende banen beduidend meer moest vergaderen dan een full-timer met één baan. Ook de tijdstippen van vergaderen gaven wel eens problemen. Soms moest ik een vergadering op de ene school laten schieten omdat ik les moest geven op de andere. Het gevolg was, dat ik minder op de hoogte was. Een groot voordeel vond ik, dat ik in twee verschillende werksferen werkte en met totaal verschillende groepen. Op de Streekschool waren mijn collega's en leerlingen overwegend mannen. Op de Open School was juist het tegenovergestelde het geval en werkte ik uitslui-

tend met vrouwen.

In deze beginperiode moest ik er erg aan wennen, dat ik alleen voor de klas stond en dat er geen stagebegeleider achterin zat. Ik had nu alle verantwoordelijkheid. Ook miste ik in deze periode een evaluatie van mijn lessen. Ik ging vaak de school uit met de vraag of ik het wel goed had gedaan. Had ik genoeg uitleg gegeven, was ik niet te ongeduldig geweest, was het tempo niet te hoog geweest, etcetera? Ik had daar graag regelmatig met iemand over willen praten. Eigenlijk zou er vanuit de opleiding een soort nazorg moeten zijn voor beginnende leraren. Er zou bijvoorbeeld de mogelijkheid moeten zijn één keer per maand een avond terug te komen en te praten met mede-beginnende leraren en een vakdidacticus of onderwijskundige. Zeker in het begin heb je behoefte aan uitwisseling en aan bijsturing.

Theorie versus praktijk

Hoewel ik bevoegd was, had ik sterk het gevoel dat ik *nu* pas met leren begon. Veel theorie van tijdens de studie gevolgd, blokken wordt totaal anders als je het zelf meemaakt in de praktijk. Zo was er in het blok Nederlands aan buitenlanders aan de orde gekomen dat sommige mannen, vanuit hun cultuur, anders tegen een vrouw dan tegen een man voor de klas aankijken. Ik vond dat heel aannemelijk klinken. Toch verbaasde ik me toen op mijn eerste lesdag aan de Streekschool een Marokkaan vroeg of ik de docent was. 'O, we krijgen les van een vrouw.' Hoe clichématig het ook klinkt: de bekende vragen als: 'Mag ik met je uit?', 'Ga je mee naar mijn land?', 'Ga je mee op vakantie?' passeerden de revue. Sommige leerlingen vonden het een sport om, als je hun werk kwam nakijken, 'per ongeluk' bijvoorbeeld je hand aan te raken. Ik maakte duidelijk dat ik er uitsluitend was voor het lesgeven. Ik merkte van mijzelf dat ik de enkeling die avances bleef maken in de les begon te negeren. Toen ik dit constateerde, probeerde ik zo iemand weer zo gewoon mogelijk bij de les te betrekken. In het volgende schooljaar gaf ik onder meer les aan een groep die uit alleen Nederlandse jongens bestond. Ook hier waren in het begin de avances en opmerkingen flink aanwezig. In de gemende groepen kreeg ik dit soort opmerkingen niet te horen. Ook bij het les-voorbereiden merkte ik het ver-

schil tussen de theorie en de praktijk. Bij de uitleg van zo'n term als differentiatie realiseer je je eigenlijk niet hoeveel werkvoorbereiding dat inhoudt. Dat kostte me veel tijd. Zowel voor de lessen aan de Open School als voor de lessen aan de Streekschool maakte ik bijna al het lesmateriaal zelf. Vooral aan de lessen voor de buitenlandse leerlingen had ik veel werk. Voor de leerlingen die snel werkten, zorgde ik voor verdiepingsstof. Voor de leerlingen die moeite hadden met de lesstof maakte ik tussentijdse oefeningen. Ik maakte nu in de praktijk mee wat differentiëren betekende. Ik was blij dat ik het eerste jaar geen volle baan had, want ik weet echt niet hoe ik dat qua voorbereiding had moeten bolwerken. Bovendien had ik er als zoveel andere werkenden ook nog een huishouden naast dat tijd kostte.

Onzekerheid

Mijn werk aan de Open School eindigde in maart 1987 toen de vaste begeleidster terugkeerde. Door mijn baan aan de Open School had ik zoveel praktijkuren gemaakt, dat ik een bevoegdheid basiseducatie kon aanvragen (in 1990 verplicht). In september 1987 kreeg ik deze.

Mijn aanstelling aan de Streekschool duurde tot en met juli 1987. De directie vertelde me dat ze tevreden was over mijn werk van het afgelopen jaar en dat ik, als er in het nieuwe cursusjaar werk voor me was, kon terugkomen en een vaste aanstelling zou krijgen. Ik vond het fijn om dat te horen; iets van je onzekerheid wordt op zo'n moment weggenomen.

Er volgde een onzekere zomervakantie waarin ik in tweestrijd verkeerde. Moest ik nu naar een nieuwe baan solliciteren of moest ik gokken dat er op de Streekschool wel weer werk voor me zou zijn? Het werk was me daar goed bevallen. Ik besloot toch te solliciteren. Wel ging ik bij het solliciteren selectiever te werk dan toen ik net was afgestudeerd. Na het afstuderen hield het 'als ik maar een baan krijg' me voornamelijk bezig, en ik schreef op bijna alles waarvoor ik bevoegd was.

De eerste schooldag was ik op de plenaire vergadering van de Streekschool aanwezig en hoorde ik dat alle ontslagen ingetrokken konden worden. Dat was een pak van mijn hart. In de vakantie had ik ook ontdekt dat ik me

met deze school verbonden was gaan voelen. Ik kreeg nu een vaste aanstelling voor 16 lesuren.

Nieuwe vakken

Dit jaar omvatte mijn werk een aantal voor mij nieuwe dingen. Zo moest ik nu een paar uur wiskunde, bedrijfsleer en maatschappijleer geven. Voor deze vakken ben ik niet bevoegd. Ik merkte nu het grote verschil tussen les geven in een vak waarvoor je bevoegd bent en het geven van een 'onbevoegd vak'. In mijn onbevoegde uren was mijn onzekerheid over de uitleg van de stof veel groter dan ik tot dan toe had meegemaakt. Wanneer iemand een onvoldoende haalde voor zijn wiskundeproefwerk, dan was ik in eerste instantie geneigd te denken dat ik de stof niet goed genoeg had uitgelegd. Haalde iemand bij Nederlands een onvoldoende, dan kon ik makkelijker denken dat het aan de leerling lag omdat die bijvoorbeeld te weinig aanwezig was geweest. Ook merkte ik dat ik bij Nederlands, wanneer een leerling iets niet snapte, snel een aantal andere manieren van uitleggen uit mijn mouw kon schudden. Bij wiskunde stond ik zelf nauwelijks boven de stof; en een andere manier van uitleggen kon ik niet één, twee, drie verzinnen.

In oktober 1987 kreeg ik er op de Streek-school een aantal vervangingsuren bij. Ik kwam nu op een totaal van 27 lesuren. In de vervangingsuren gaf ik Nederlands aan de kantoorafdeling. Dit hield in dat ik veel met handelscorrespondentie en notuleren bezig was. Hier maakte ik onder meer kennis met een voor mij nieuwe lesgroep: een groep herintredende vrouwen. Deze vrouwen waren een aantal jaren uit het arbeidsproces geweest en wilden door deze cursus hun arbeidskansen vergroten. Van het begin af aan vielen mij hun motivatie en werktempo op. Ze kwamen duidelijk om iets te leren.

Eindelijk uitwisseling

Op deze dependance ontstond ook een goed contact met een collega. Dat wat ik vorig jaar zo gemist had, gebeurde nu wel. Ik kon praten over mijn lesinhoud, twijfels en vragen. Fijn was het te merken dat die collega op haar beurt ook wat aan mij had en mij dingen vroeg of vertelde. Er was bijvoorbeeld een klas waar ik moeite mee had. Toen ik daar met haar over

praatte, bleek zij hetzelfde te hebben. Zoiets lucht op en je gaat iets minder denken dat alles aan jezelf ligt.

Als ik dit schrijf is het april 1988. Half maart kwam degene die ik vervangen heb terug. Zij is iets minder uren gaan werken en ik heb zo een deel van haar uren erbij gekregen. Ik heb nu een vaste aanstelling voor 22 lesuren. Een kleine zes maanden heb ik bijna full-time gewerkt. Ik vond het hard werken, hoewel ik het met veel plezier heb gedaan. Aan het einde van mijn werkweek was ik kapot en beloonde mezelf dan met het kijken naar een wilde lekeurig televisieprogramma. Even iets totaal anders en het verstand op nul. Naast de lesvoorbereiding vragen de lesuren zelf ook veel energie van je. Ik zit voor de klas niet graag achter een tafel, maar ik loop veel rond om leerlingen individueel te helpen. Terwijl je met één leerling bezig bent, moet je het klasgebeuren toch in de gaten blijven houden. Je moet er je aandacht bij blijven houden. Geen moment kan je aandacht verslappen, elk uur moet je op scherp staan. Als vrienden opmerken dat ik als docent met al die vakanties wel een luizebaan heb, kan ik echt boos worden. Ik constateer dat veel mensen het beroep van docent sterk onderschatten.

Reflectie op de eigen opleiding

De opleiding lijkt steeds verder weg en ik begin me steeds zekerder te voelen. Wanneer ik nu na een dikke anderhalf jaar ervaring terugkijk op mijn opleidingsjaren, dan wil ik graag nog een aantal dingen kwijt.

In mijn verhaal heb ik al opgemerkt, dat er vanuit de opleiding een soort nazorg zou moeten zijn voor mensen die daar gebruik van willen maken. Zeker in het eerste werkjaar heb je behoefte aan uitwisseling over wat je doet en meemaakt in je werk.

Hoe dicht de opleiding ook bij de praktijk wil staan, de praktijk moet je toch zelf ervaren en is dan heel anders. Wel merk ik achteraf dat ik het meeste heb gehad aan docenten die recente praktijkervaring hadden of naast hun werk aan de opleiding een aantal uren op bijvoorbeeld een Mavo les gaven. Bij deze docenten kon ik goed merken, dat ze wisten waar ze over praatten.

Bij het maken van lessenseries moesten we vaak een Mavo-klas als doelgroep nemen. Al

tijdens de opleiding irriteerde dit mij, want het onderwijs is veel meer dan een reguliere Mavo. Ik denk dat het heel goed is al tijdens de opleiding bezig te zijn met zoveel mogelijk verschillende onderwijstypen. En dan bedoel ik niet dat iedereen oppervlakkig weet wat bijvoorbeeld het Lbo, een Lts of een Streekschool is. Ik denk dat het veel beter is je al tijdens de opleiding te realiseren wat het voor de *inhoud* van je vak betekent les te geven op een school waar geen gewone Mavo-leerlingen zitten. Het lessenpakket van de opleiding was mijns inziens in hoofdzaak afgestemd op de lesstof die gegeven moet worden op een Mavo. De vakken handelscorrespondentie en notuleren die ik nu aan de Streekschool geef, ontbraken in de opleiding bijvoorbeeld. Ik realiseer me dat een opleiding nooit volledig is en dat ook niet kan zijn. Wel moet er, vind ik, een basis gelegd worden die breed genoeg is om in allerlei onderwijstypen uit de voeten te kunnen. Bovendien ben ik van mening dat een opleiding geen eiland mag worden en dat zij up to date moet blijven ten opzichte van de ontwikkelingen die in het onderwijs buiten de school gaande zijn. Nu probeer ik door het lezen van vakbladen bij te blijven in de ontwikkelingen in het onderwijs en in mijn vak. Ik heb een abonnement op *Moer* en ben lid van de ABOP (lees trouw *Het Schoolblad*). Een

aantal andere vakbladen lees ik op mijn werkplek.

Weer studeren

Hoewel ik dagelijks nog veel leer in en van mijn werk, krijg ik de behoefte zelf weer aan het studeren te gaan. Ik wil graag mijn eerste graadsbevoegdheid Nederlands halen. De verwezenlijking van dit plan hangt onder meer ook af van het aantal uren dat ik blijf les geven. Ik wil het verder studeren niet te lang uitstellen, omdat ik bang ben dat, hoe langer ik wacht, hoe moeilijker het wordt terug te gaan naar de schoolbanken. Ook ben ik bang dat er straks, als er misschien kinderen zijn, helemaal niets meer van komt. En ik denk dat ik hier meteen beland bij het verschil tussen een werkende man en een werkende vrouw. Een vrouw blijft in veel gevallen haar aandacht verdelen over werk en thuis. Ik merk dit ook wel bij collega's. Mijn mannelijke collega's zie ik minder gauw naar huis bellen als een van de kinderen ziek is.

Goed, mijn carrière eindigt straks zeker niet bij het krijgen van een kind. Ik wil blijven werken. En als ik mijn werk met zoveel plezier blijf doen als nu, dan hoop ik nog lang in de klas te staan. Ook al moet ik elk uur op scherp staan.